

B. A. 5th Semester (General) Examination, 2021 (CBCS)

Subject : Sanskrit

Paper : GE-1

Time : 3 Hours

Full Marks : 60

The figures in the margin indicate full marks. Candidates are required to give their answer in their own words as far as practicable.

प्रश्नपत्रेहस्मिन् 'Group-A' and 'Group-B' इति विभागद्वयं वर्तते। प्रथमतः परीक्षार्थिभिः सावधानतया स्वपठित एको विभागो निश्चयतया, ततश्च यथानिर्देशं प्रश्नाः समाधेयाः।

এই প্রশ্নপত্রে Group-A এবং Group-B এই দুটি বিভাগ বর্তমান। পরীক্ষার্থীরা উল্লিখিত দুটি বিভাগের মধ্যে তাদের পঠিত একটি বিভাগ থেকে প্রশ্নগুলির উত্তর দেবে।

Group-A

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु षट्प्रश्नाणामुत्तरं प्रदेयम्। तेषु द्वयोः संस्कृतभाषया उत्तरमवश्यमेव लेखनीयम्। 5×6=30
(निम्नलिखित प्रश्नগুলির মধ্যে ছয়টি প্রশ্নের উত্তর দাও। তার মধ্যে দুটি প্রশ্নের উত্তর সংস্কৃত ভাষায় লেখ।)

- a) व्याख्ययताम्। (व्याख्या कर।)

अराजके हि लोकेहस्मिन् सर्वतो विद्वते भयात्।

रक्षार्थमस्य सर्वस्य राजानमसृजत् प्रभुः॥

अथवा

वकवच्चिस्तुयेदर्थान् सिंहवच्च पराक्रमेत्।

वृकवच्चाबलुम्पेत शशवच्च विनिष्पतेत्॥

- b) भावसम्प्रसारणं क्रियताम्। (भावसम्प्रसारण कर।)

महती देवता ह्येषा नवरूपेण तिष्ठति॥

अथवा

मित्रस्य चैवापकृते द्विविधो विग्रहः स्मृताः॥

- c) मातृभाषया अनुवादत। (मातृभाषায় অনুবাদ कर।)

সমানযানকর্মা চ বিপরীতস্তথৈব চ।

তদাত্মায়তিসংযুক্তঃ সন্ধির্জ্যেয়ো দিলক্ষণঃ॥

अथवा

बालोहपि नावमस्तुव्यो मनुष्य इति भूमिपः।

महती देवता ह्येषा नररूपेण तिष्ठति।।

d) नातिदीर्घा टीका रचनीया। (यथेच्छं द्वयोः)

संक्षिप्त टीका लेखः (ये कोन दुटि।)

(i) शासनहरदूतः, (ii) कौटिल्यः, (iii) परिमितार्थः दूतः

e) अर्थशास्त्रे 'अर्थ'—पदस्य कोऽर्थः?

अर्थशास्त्रे 'अर्थ' पदस्य अर्थः किं?

f) कः खलु गृहपुरुषः? गृहपुरुषदूतयोः पार्थक्यं लिख्यताम्।

गृहपुरुषः कः बले? गृहपुरुषस्य दूतस्य पार्थक्यं लेख।

g) कौटिल्यमतानुसारेण परराष्ट्रे दूतस्य करणीयानि लेख्यानि।

कौटिल्यस्य मतानुसारेण परराष्ट्रे दूतस्य करणीयं काजगुलि लेख।

h) तात्पर्यामालोचयतु। (तात्पर्यं आलोचना कर।)

प्रेषणं सन्निपालत्वं प्रतापो मित्रसंग्रहः।

उपजापससुहृद्भेदो दण्डगुणिसारणम्।।

2. अधोलिखितेषु प्रश्नत्रयस्य उत्तरं दीयताम्।

10×3=30

(निम्नलिखित प्रश्नगुलिं मध्ये यैकोन तिनटि प्रश्नेर उत्तरं दाओ।)

a) "महती देवता ह्येषा नररूपेण तिष्ठति"—कः खलु 'महती देवता' इत्युच्यते? मनुम् अनुसृत्य तस्य देवांशजातत्वं वर्णयताम्।

("महती देवता ह्येषा नररूपेण तिष्ठति"—एखाने कः 'महती देवता' बला ह्येच्छे? मनुस्य अनुसरेणे तस्य देवांशजातत्वं वर्णना कर।)

b) किं तावद् उपायचतुष्टयम्? विशदीक्रियताम्।

(उपायचतुष्टयं कः बले—विशदभावे आलोचना कर।)

c) मनुम् अनुसृत्य षाड्गुण्यं आलोचयताम्।

मनुके अनुसरेण करे 'षाड्गुण्यं' आलोचना कर।

d) कौटिल्यदिशा 'दूतप्रणिधिः' विव्रियताम्।

कौटिल्यस्य मते 'दूतप्रणिधिः' वर्णना कर।

- e) উপায়চতুষ্টয়ানাং মধ্যে কয়োঃ উপায়য়োঃ প্রশস্যত্বং মনুনা প্রোক্তম্? দণ্ডপ্রয়োগবিষয়ে যুদ্ধবিষয়ে বা কিং তাবন্ মনোর্মতম্?
- উপায়চতুষ্টয়ের মধ্যে মনু কোন দুটি মতকে প্রশংসাই মনে করেছেন? দণ্ডপ্রয়োগ বিষয়ে বা যুদ্ধ বিষয়ে মনুর মত কি?)

Group-B

1. অধোলিখিতেষু প্রশ্নেষু ষট্‌প্রশ্নাণামুত্তরং প্রদেয়ম্। তেষু দ্বয়োঃ সংস্কৃতভাষয়া উত্তরমবশ্যমেব লেখনীয়ম্। 5×6=30 (নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির মধ্যে ছয়টি প্রশ্নের উত্তর দাও। তার মধ্যে দুটি প্রশ্নের উত্তর সংস্কৃত ভাষায় লেখ।)
- a) ব্যাখ্যায়তাম্। (ব্যাখ্যা কর।)
- অকান্তিব্যাঘাতঃ পুনরুক্তমপশব্দঃ সংপ্লব ইতি লেখদোষাঃ।
- অথবা
- কর্মনারম্ভোপায়ঃ।
- b) ভাব সম্প্রসার্যতাম্। (ভাবসম্প্রসারণ কর।)
- এষা বাচিকলেখসস্য্যাৎ ভবেন্নৈসৃষ্টিকোহপি বা।
- অথবা
- মন্ত্রিণামপি হি মন্ত্রিণো ভবন্তি।
- c) মাতৃভাষয়া অনুবাদঃ কার্যঃ। (মাতৃভাষায় অনুবাদ কর।)
- “ন” ইতি পিশুনঃ। মন্ত্রিণো হি ব্যবহিতমর্থঃ বৃত্তমবৃত্তং বা পৃষ্টমনাদরেণ ব্রুবন্তি প্রকাশয়ন্তি বা স দোষঃ। তস্মাৎ কর্মসু যে যেষ্বভিপ্রোতস্তৈস্‌সহ মন্ত্রিয়েৎ। তৈর্মন্ত্রয়মানো হি মন্ত্রবুদ্ধিং গুপ্তিং চ লভত ইতি।
- অথবা
- শাসনে শাসনমাচক্ষতে। শাসনপ্রধানা হি রাজানঃ
- তন্মূলত্বাৎ সন্ধিবিশ্রহয়োঃ।
- d) নাতিদীর্ঘা টীকা রচনীয়া। (যথোচ্ছং দ্বয়োঃ)
- সংক্ষেপে যে কোন দুটি টীকা লেখ।
- (i) যোগক্ষেম (ii) অকান্তিঃ (iii) মাধুর্যম্
- e) পার্থক্যং নিরূপ্যতাম্। (পার্থক্য নিরূপণ কর।)
- প্রজ্ঞাপনা—আজ্ঞা
- অথবা
- অপশব্দঃ—সংপ্লবঃ

- f) উপায়চতুষ্টয়ম্ আলোচ্যতাম্।
উপায়চতুষ্টয় আলোচনা কর।
- g) কৌটিল্য মতেন সাম কতিবিধম্? ‘সাম’ ইতি বিষয়ে আলোচনা বিধেয়া।
কৌটিল্যের মতে সাম কয় প্রকার? সাম-এর বিষয়ে আলোচনা কর।
- h) কৌটিল্যমনুসৃত্য ‘লেখসম্পৎ’ বর্ণ্যতাম্।
কৌটিল্যকে অনুসরণ করে ‘লেখসম্পৎ’ বর্ণনা কর।

2. অধোলিখিতেষু প্রশ্নেষু ত্রয়াণামুত্তরং দেয়ম্।

10×3=30

- নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির মধ্যে তিনটি প্রশ্নের উত্তর দাও।
- a) অর্থশাস্ত্রবিষয়ে নাতিদীর্ঘা আলোচনা করণীয়া।
অর্থশাস্ত্র বিষয়ে নাতিদীর্ঘ আলোচনা কর।
- b) কৌটিল্যমতেন মন্ত্রস্য অঙ্গানি বিশদীক্রিয়ন্তাম্।
কৌটিল্যের মতে মন্ত্র এর অঙ্গগুলি বিশদভাবে বর্ণনা কর।
- c) কৌটিল্যমতেন লেখদোষাঃ, সমুপস্থাপ্যন্তাম্।
কৌটিল্যের মতে লেখদোষগুলি সম্যক্রূপে উপস্থাপন কর।
- d) “নেতি কৌটিল্যঃ অনবস্থা হ্যেষা”—কৌটিল্যমনুসৃত্ত্ব আলোচনীয়া।
‘নেতি কৌটিল্যঃ। অনবস্থা হ্যেষা’—কৌটিল্যকে অনুসরণ করে আলোচনা কর।
- e) ‘শাসনাধিকারঃ’—ইত্যধ্যায়ে বিষুগুপ্তমতং যথাযথমুপপাদ্যতাম্।
‘শাসনাধিকারঃ’ এই অধ্যায়ে বিষুগুপ্তের অভিমত যথাযথভাবে উপস্থাপিত কর।।
-